

Беларусь Эканамічная

Выпуск №1
(чэрвень)

САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНЫ ПРАЕКТ «НОВАГА ЧАСУ»

novychas.by

2 **ВЫСОКАЯ ТУРБУЛЕНТАСЦЬ
НА МАКРАЭКАНАМІЧНЫМ
ФРОНЦЕ**

CRISIS

3 **СТАНІСЛАЎ БАГДАНКЕВІЧ:
НАЦБАНК МОГУЦЬ ПРЫМУСІЦЬ
УКЛЮЧЫЦЬ ДРУКАРСКІ СТАНОК**

Дэнамінацыя: трэці заход

Аксана КОЛБ

У пятніцу, 1 ліпеня, мы прачнёмся з новымі грашыма. Гэтым разам з купюр не проста прыбяруць чатыры нулі. Мы ўбачым прыныпова новыя банкноты ды яшчэ і манеты. У найноўшай гісторыі незалежнай Беларусі металічных грошай яшчэ не было.

Больш сталае пакаленне яшчэ памятае савецкія манеты, а хтосьці можа і настальгуе па запалках за 1 капейку. А моладзь трымала ў руках іншыя металічныя грошы: золтыя, літы, расійскія рублі, еўра. Дарэчы, новыя беларускія грошы чымсьці падобныя на еўра.

З моманту атрымання незалежнасці мы будзем сведкамі ўжо трэцяй дэнамінацыі беларускага рубля. За амаль 25 гадоў мы развіталіся з васьмю нулямі. То бок наша грашовая адзінка аб'ясцэннілася ў сто мільёнаў разоў.

Прапаную ўзгадаць, як гэта было.

Першыя самастойныя грошы сучаснай Беларусі з'явіліся 25 мая 1992 года — гэта былі купюры ў 50 капеек, 1, 3, 5, 10, 25, 50 і 100 рублёў, на якіх адлюстравалі розных жывёл ад вавёркі да зубра.

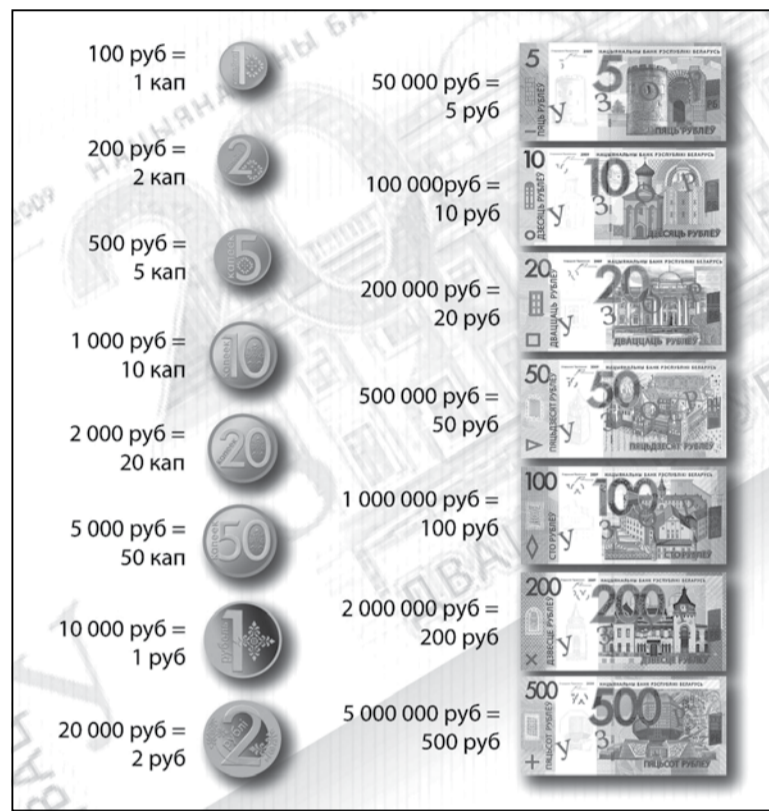
Афіцыйна адзін беларускі рубель быў роўны 10 савецкім рублям. Але пакуль купюры рыхтавалі да ўводу ў абарачэнне, інфляцыя вырасла, так што ўлады вырашылі завысіць пакупніцкую здольнасць

«зайчыкаў» у дзесяць разоў па прыцыпе «адзін пішам, нуль у розуме». Банкнота ў 1 рубель на самай справе каштавала 10 рублёў, а купюра ў 100 рублёў лічылася за тысячу. Для дробных наміналаў у 1, 3 і 5 рублёў выкарыстоўваліся савецкія грашовыя знакі. Гэта значыць, пяць савецкіх рублёў можна было абмяняць на 50 новых беларускіх капеек, аднак гэтыя ж 50 капеек лічыліся як 5 новых рублёў — і гэтак жа ў якасці пяці новых рублёў можна было выкарыстаць усе тую ж старую савецкую купюру ў 5 рублёў. А вы думалі, што гэта зараз можна будзе забытацца?

Аднак і гэта былі не ўсе складанасці. Яшчэ ў студзені 1992-га прыдумалі купоны. Іх выпускалі на лістах памерам са шчытак. Гэтыя лісты ўтрымлівалі купоны на суму ў 20, 50, 75, 100, 200 і 300 рублёў. Купоны выкарыстоўвалі для

таго, каб замежнікі з былых саюзных рэспублік не маглі скупіць за былыя ж савецкія рублі ўсе тавары ў крамах Беларусі. Так што прадаўцы выразалі з купонных лістоў квадрацікі на суму пакупкі. Колькасць рублёвых купонаў, якія выдаваліся грамадзяніну, была меншай, чым колькасць рублёў заробку. Без купонаў людзі маглі набыць тавары па камерцыйных коштах.

Нарэшце, 20 жніўня 1994 года прайшла першая ў гісторыі незалежнай Беларусі дэнамінацыя. З купюр прыбралі неіснуючыя нулі. То бок, калі на купюры было напісана 1 рубель, гэта і быў 1 рубель, а не 10 рублёў. Дарэчы, яшчэ ў снежні 1992-га спатрэбіліся банкноты большай вартасці, і таму выпусцілі паперкі ў 200 і 500 рублёў. Але паколькі жывёл больш буйных, чым зубр, у Беларусі не знайшлося, дык надрукавалі краявіды Мінска — Прывакзальную плошчу і плошчу Перамогі.

У лістападзе 1993-га дадрукавалі яшчэ 1000 рублёў (Акадэмія навук), а ў красавіку 1994-га — 5000 рублёў (Траецкае прадмесце). Пасля былі 20 000, 50 000, 100 000. У снежні 1998-га з'явіліся 500 000 рублёў (мінскі Палац культуры прафсаюзаў), у красавіку 1999-га — 1 000 000 рублёў (Нацыянальны мастацкі музей) і, нарэшце, у верасні 1999-га — 5 000 000 рублёў (Палац спорту ў Мінску і спартыўны комплекс Раўбічы). На пяць мільёнаў можна было набыць тады каля 18 долараў.

Першага студзеня 2000 года ў Беларусі адбылася другая дэнамінацыя. З банкнот прыбралі тры нулі. **Н а й м е н -**

(малюнак Віцебска), а ў канцы студзеня 2002-га — 20 000 (Гомель). Як бачна, дэнамінацыя не моцна дапамагла беларускай грашовай адзінцы. Асабліва калі ўзгадаць, што ў снежні таго ж года выйшла купюра ў 50 000 рублёў (Мірскі замак). Дарэчы, у мікратэксце дапусцілі памылку: замест «Мірскі замак» напісалі «Мірскі замак».

Яшчэ праз два з паловай гады, у сярэдзіне ліпеня 2005-га, з'явіліся 100 000 рублёў (Нясвіжскі палац). А 12 сакавіка 2012-га — 200 000 рублёў (Магілёўскі абласны мастацкі музей). Цікава, што на гэтай купюры няма абавязковага для ўсіх ранейшых банкнот надпісу «Падробка пераследуецца па законе».

Падчас абмеркавання самастойнай беларускай валюты ў пачатку 1990-х было прапанавана нямаць розных варыянтаў. Кажуць, што новыя грошы нават ужо былі надрукаваныя. Па словах экс-прэм'ера Беларусі Міхаіла Чыгіра, уводу паўнавартаснай беларускай валюты ў абарачэнне перашкодзіла палітыка. У 1994 годзе да ўлады прыйшоў Аляксандр Лукашэнка, а ў 1995-м ён правёў рэферэндум, на якім, у тым ліку, была змененая дзяржаўная сімволіка. «А грошы былі са старой сімволікай — бел-чырвона-белым сцягам і гербам «Пагоня». І, зразумела, гэтыя грошы ў абарачэнне не пайшлі», — кажа былы прэм'ер Беларусі.

Такім чынам праз 24 гады і восем нулёў мы нарэшце будзем бразгаць манетами ў гаманцах. Пытанне, ці доўга... Некаторыя эксперты прагназуюць, што ўжо праз год беларускія манеты знікнуць з абарачэння з-за інфляцыі.

ш а я купюра, якая дайшла да нашых дзён, гэта 100 рублёў (былыя 100 000). Старым банкнотам змянілі каляровае афармленне, заадно выпусцілі новыя наміналы ў 10 рублёў, на якой адлюстравалі будынак тагачаснай Нацыянальнай бібліятэкі. Ужо ў красавіку 2001 года выпусцілі купюру ў 10 000 рублёў

Высокая турбулентнасць на макраэканамічным фронце

Алесь ЧАРНЯК

Па просьбе «Новага Часу» эксперт па эканоміцы аналітычнага цэнтру «Ліберальны клуб» Антон Болтачка пракаментавалі манетарную палітыку ўладаў Беларусі. Эксперт перакананы, што Нацбанк зольшага праводзіць слушную лінію, але аздаравленне эканомікі будзе магчыма, калі гэтую лінію падтрымае Саўмін і распаўсюдзіць на рэальны сектар.

Антон Болтачка

— *Беларускі ўрад сцвярджае, што ў краіне забяспечана фінансавая і валютная стабільнасць, вы з гэтым згодны?*

— Пакуль мы не можам канстатаваць дасягнення ў Беларусі макраэканамічнай стабільнасці, якая праяўляецца ў нізкім узроўні інфляцыі і слабых флуктуацыях курса нацыянальнай валюты. Традыцыйна лічыцца, што інфляцыя ніжэй за 3% — джэнтльменскі ўзровень гэтага паказчыка для краіны. Улічваючы структуру эканомікі Беларусі — вялікая колькасць дзяржаўных прадпрыемстваў, якія патрабуюць фінансавай падтрымкі на тле адсутнасці палітычнай волі па іх банкруцтву, — джэнтльменскі ўзровень для нашай краіны не мусіць перавышаць 10%. Але гэтага пакуль няма!

Нагадаю, што ў Беларусі толькі тры разы інфляцыя мела адназначнае выражэнне — у 2005, 2006 і 2010 гадах. Што тычыцца курса беларускага рубля, то беларусы і без экспертаў і аналітыкаў ведаюць, што з пачатку года ён паспеў вырасці да 22 тысяч BYR/USD і вярнуцца да 19 тысяч BYR/USD. Ваганні ў 15% — гэта відавочна не паказчык стабільнасці.

Такім чынам, пакуль мы знаходзімся ў сітуацыі высокай турбулентнасці на макраэканамічным фронце.

— *Беларусь своечасова разлічваецца па валютных даўгах, і пры гэтым захоўвае гнуткі абменны курс нацыянальнай валюты — сцвярджаў першы віцэ-прэм'ер Беларусі Васіль Мацюшэўскі. Пры гэтым, у адпаведнасці з першай ацэнкай Белстата, валасы нацыянальны прадукт (ВУП) Беларусі ў студзені — красавіку 2016 года ў бягучых цэнах складалі 293,1*

трыльёна беларускіх рублёў, або ў супастаўляльных цэнах — 97% да ўзроўню леташніх студзеня — красавіка. Ці ў слушным кірунку рухаецца ўрад, і куды ўсё ж такі прыйдзем?

— Гэта досыць складанае пытанне, бо яно шматграннае. Без стомы паўтараю тэзіс, якія заключаецца ў тым, што катэгорыя «слушны», «правільны» ў беларускай эканамічнай сістэме мае дваікае значэнне.

З аднаго боку, «правільнай эканамічнай палітыкай» мусіць з'яўляцца тая палітыка, якая адпавядае станоўчаму досведу іншых краін (гэта значыць, эмпірычны матэрыял) і тэарэтычнаму базісу эканамічнай навукі (гэта значыць, тэарэтычны матэрыял). Пакуль у гэтым вымярэнні эканамічныя ўлады крыху аддалены ад узроўню «правільны».

З другога боку, існуюць і ідэалагічныя межы, якія не дазваляюць выкарыстоўваць усе напрацоўкі (і эмпірычнага, і тэарэтычнага матэрыялу) у нашай краіне. Аднак з улікам гэтых абмежаванняў па асобных кірунках урад і Нацбанк робяць шмат што (зольшага гэта адносіцца да Нацбанку, а не да ўраду). Для фармавання некаторага кансенсусу паміж «правільным» і «дазволеным» пакуль нестасе адкрытага дыялогу, які б дазволіў прыйсці да агульнага (ці прынамсі наблізіцца да гэтай пазіцыі) меркавання.

Калі ж паспрабаваць коратка ацаніць, што робіць Нацбанк і ўрад, то ўсё ж такі можна сфармаваць некаторы адказ. Нацбанк спрабуе ўтрымаць фінансавую сістэму ад магчымых крызісных з'яў: таргетуе грашовую масу, кантралюе пытанні працэнтных ставак і г. д. Гэта, канечне, аказвае сур'езны ўплыў на рэальны сектар эканомікі.

У той час урад занадта павольна рэфармуе гэты самы рэальны сектар: пакуль стымулы для дзелавой актыўнасці ў прыватным сектары недастатковыя; дзяржаўныя прадпрыемствы працягваюць генэраваць страты і г. п. Канечне, можна скардзіцца толькі на манетарныя фактары — высокую працэнтную стаўку, — але стымулы мусяць быць такімі, каб бізнес не баяўся рызыкаваць сваім уласным капіталам (нават калі яго валавое назапашэнне ў Беларусі не такое вялікае, як у іншых краінах). Пакуль прадпрыемствы будуць ацэньваць рызыку па дзесяцікратнай шкале і даваць максімальную ацэнку рызыкі 10 балаў, мы не будзем назіраць за сапраўднай балансіроўкай сістэмы.

— *Нацбанк зніжае стаўку рэфінансавання і стаўкі на стала даступных аперацыях падтрымкі і прадастаўлення ліквіднасці і тлумачыць гэта ў тым ліку пазітыўнымі*

вынікам і барацьбы з інфляцыяй, а потым выдае рэкамендацыі банкам па меншыце стаўкі на дэпазітах. Ці зробіць гэтыя меры больш даступнымі крэдыты? Ці захаваецца прывабнасць укладаў у беларускіх банках?

— Зараз гэтае пытанне не мусіць хваляваць насельніцтва. Так, у банкаўскім сектары ёсць свае праблемы, свае рызыкі. Нацбанк імкнецца іх неяк вырашыць (пры гэтым нагадваю пра ідэалагічныя межы, у якіх ён працуе). Я перакананы, што многія гульцы на рынку напачатку вытрымаць гэтыя абмежаванні, калі яны паверачаць у пазітыўныя змены ў будучыні. Пакуль Нацбанк фактычна пераконвае іх аўтарытэтам каманды на чале з Паўлам Калаурам і яго намеснікамі.

Аднак доўга гэта працягвацца не можа — патрэбны змены і ў сферы рэальнага сектара. У адваротным выпадку запэўніваю: у краіне будзе яшчэ адзін крызіс — фінансавы. Прапаную паглядзець на гэта ў першым набліжэнні.

Нацбанк упершыню за 25 гадоў здолеў устрымацца ад грашовай эмісіі, якая спараджала высокую інфляцыю. Здавалася б, тэмпы інфляцыі мусяць знізіцца. Яны сапраўды знізіліся — глядзіце статыстыку.

Аднак скараціць інфляцыю з дастаткова высокага ўзроўню (у 20–30%, і нават у 80–100%) да 10–15% — гэта менш складаная задача, чым задача давесці яе да 2–3% у год (для Беларусі — хаця б 5–6%). Тут не абыходзіцца выключна манетарнымі інструментамі. Неабходна ў цэлым рэфармаваць інстытут цэнаўтварэння. А Мінгандль да гэтага часу працягвае ў ручным рэжыме кантраляваць прадпрыемстваў, якія ўстанаўліваюць цэннік на паліцах у крамах.

Або працэнтныя стаўкі па крэдытах. Ёсць меркаванне, што

мусіць быць са зменай Саўміна і кіраўніка ўраду, які за амаль 1,5 гады зарэкамендаваў сябе не з лепшага боку — эканоміка як была ў «чырвонай зоне», так і засталася. Кандыдаты на пасаду кіраўніка ўраду, якія б падтрымалі і змаглі б памножыць поспехі Нацбанку, дакладна ёсць.

— *Станоўчыя вынікі гандлю паслугамі ўжо не перакрываюць адмоўнае значэнне сальда знешняга гандлю таварамі. Ці ёсць падставы лічыць, што ў другім паўгоддзі сітуацыя выправіцца?*

— Калі паглядзець на дынаміку, то можна заўважыць, што адмоўнае сальда за 2015 год значна лепш за аналагічны паказчык 2014 года.

Канечне ж, гэта дасягнута за кошт не нарошчвання экспарту, а за кошт больш хуткіх тэмпаў скарачэння імпарту ў параўнанні з экспартам. Таму глядзець неабходна хутчэй на паказчык аб'ёму паступлення валюты ад экспарту на чыстай аснове. І тут ёсць пытанні. Аб'ём паступлення валюты ад экспарту істотна скараціўся. І гэта таксама аказвае ўплыў на прастору для манеўру манетарных уладаў. Але для таго, каб атрымліваць больш валюты ад экспарту, неабходна — даруйце за чарговы паўтор — працаваць з рэальным сектарам. І не толькі ў форме чарговай рытарычнай тырады ў стылі «працаваць эфектыўней», а ў праўдзівай рэформе ўмоў гаспадарання на беларускай зямлі. Гаворка ідзе не пра прыватызацыю (у цяперашніх умовах яна можа прывесці да незваротных наступстваў, але пра гэта можна пагаварыць іншым разам), а хаця б сапраўднай «замарозцы» любых зменаў у заканадаўстве для бізнесу на тэрмін не менш за 5 гадоў. У выглядзе выключэння можна вітаць змены, якія выдуць да абсалютнага паляпшэння ўмоваў.

Падсумоўваючы, магу сказаць наступнае: слушная манетарная і фіскальная палітыка — гэта не ўсё, што патрабуецца Беларусі для выхаду з крызісу, бо перабудовы патрабуе ўся эканамічная сістэма, але рабіць гэта трэба адкрыта, без кулуарных гульняў. Гэта пакуль гучыць не рэалістычна для нашай краіны.

— *Гэта можа абырнуцца!*

У выніку, на сённяшні дзень крытычна важна задумацца пра ўзмацненне кадравага патэнцыялу ўраду. І, як мне падаецца, прыняцце чарговай «пяцігодкі» — цудоўная для гэтага аснова. Старт яе выканання пэўна

- » Стаўка рэфінансавання — стаўка Нацыянальнага банка, якая з'яўляецца базавым інструментам рэгулявання ўзроўню працэнтных ставак на грашовым рынку і служыць асновай для ўстанаўлення працэнтных ставак па аперацыях прадастаўлення ліквіднасці банкам. Па гэтай стаўцы Нацбанк дае крэдыты камерцыйным банкам.
- » Валавы ўнутраны прадукт (ВУП) — абагульнены эканамічны статыстычны паказчык; паказвае сукупны кошт усіх тавараў і паслуг, створаных у межах краіны як рэзідэнтамі, так і нерэзідэнтамі. З'яўляецца адным з базавых паказчыкаў эканамічнага развіцця краіны.
- » Рэальны сектар эканомікі — сукупнасць галінаў эканомікі, якія прадуюць матэрыяльны і нематэрыяльныя тавары і паслугі, за выключэннем фінансаво-кредытных і біржавых аперацый (апошнія адносяцца да фінансавога сектара эканомікі).

Станіслаў Багданкевіч: Нацбанк могуць прымусіць уключыць друкарскі станок

Насельніцтва Беларусі на парозе дэнамінацыі. Ці паўплывае яна на эканамічную палітыку дзяржавы, ці чакаць нам яшчэ і дэвальвацыі, ды наогул ці прыспеў час для дэнамінацыі — пра гэта разважае экс-старшыня Нацбанка Беларусі (1991–1995) Станіслаў Багданкевіч.

— Старшыня Нацбанка Надзея Ермакова пра дэнамінацыю выказвалася так: «Трэба аднавіць цалкам эканоміку, грашовая-крэдытную сістэму ўсю прывесці ў парадак, каб у нас і праэнтныя стаўкі былі нармальныя, тады можна будзе казаць пра дэнамінацыю. Любая дэнамінацыя ўсё роўна прыводзіць да росту інфляцыі». Дэнамінацыя абудзецца 1 ліпеня. Няўжо ў нас зараз усё добра з эканомікай?

— Дэнамінацыя — гэта ўзбуйненне грашовай адзінкі. У цяперашнім выпадку — удзесяць тысяч разоў. Такі крок вядзе да скарачэння ў абароце грошай. То бок гэта толькі тэхнічная змена. Калі гаварыць пра ўплыў на эканоміку, то хіба што ён толькі псіхалагічны. Рубель будзе каштаваць дорага. Напрыклад, адзін доллар будзе каштаваць два рублі. Магчыма, гэта падвысіць давер людзей да нацыянальнай валюты, больш пачнуць ашчаджаць менавіта ў беларускіх рублях.

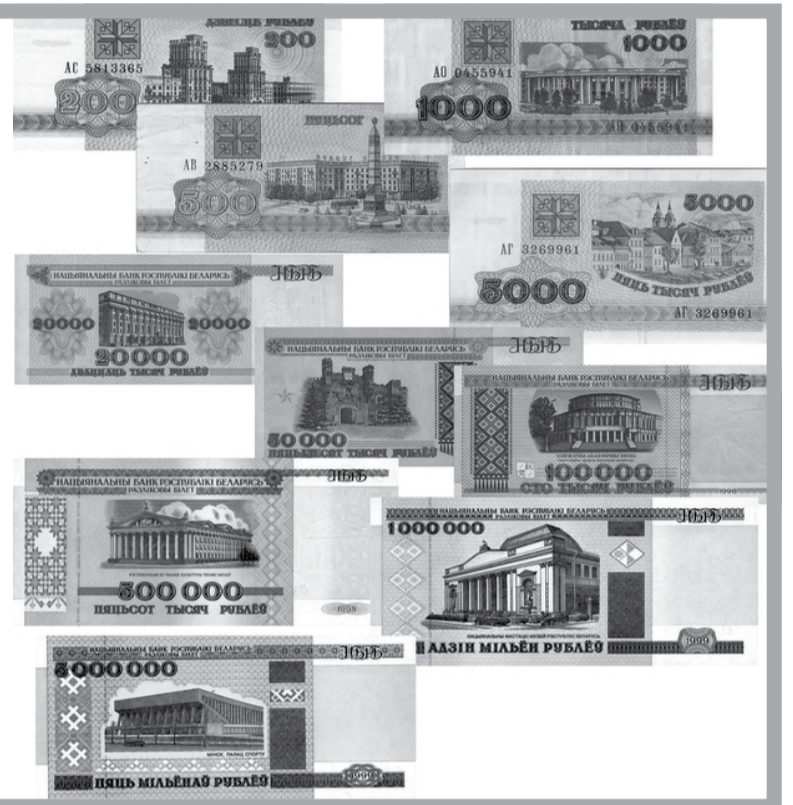
Мяркую, на інфляцыю гэта асабліва не паўплывае. Хіба што на 0,5–1 праэнтны пункт. Інфляцыя ў нас і без гэтага адбываецца. Да слова, ад пачатку ўвядзення беларускага рубля грашовая адзінка абясцэннілася ў сто тысяч разоў. Мы тройчы праводзілі дэнамінацыю: спачатку ў 10 разоў, потым у 1000 разоў і цяпер — у 10 000 разоў. Дэнамінацыя, канешне, выкліканая недавальняючай эканамічнай, манетарнай палітыкай. Кіраўніцтва выкарыстоўвала друкарскі станок, каб плаціць заробкі, аплачваць выдаткі ды іншае. Але грошай мусіць быць столькі, колькі вырабляецца тавару. Пустыя грошы вядуць да стагнацыі эканомікі.

— Улады цяпер прытрымліваюцца палітыкі абмежавання росту заробкаў і тэмпаў росту рублёвага крэдытавання. З улікам таго, што не праводзіцца ніякіх структурных змен, да чаго могуць прывесці гэтыя захады?

— Само сабой, трэба плаціць заробак у межах заробленай вартасці. Але нашы рэаліі такія, што намінальны заробак расце, а вытворчасць падае. Гэта ўсё вядзе да інфляцыі, абясцэнвання нацыянальнай валюты. За

Першыя самастойныя грошы сучаснай Беларусі з'явіліся 25 мая 1992 года — гэта былі купюры ў 50 капеек, 1, 3, 5, 10, 25, 50 і 100 рублёў, на якіх адлюстравалі розных жывёл — ад вавёркі да зубра

Яшчэ ў снежні 1992-га спатрэбіліся банкноты большай вартасці, і таму выпусцілі паперкі ў 200 і 500 рублёў, на іх надрукавалі краявіды Мінска — Прывакзальную плошчу і плошчу Перамогі

мінулы год вытворчасць упала на 3,9%, і сёлета толькі за першы квартал — больш чым на 3%. Па правілах, заробак таксама мусіць упасці. Калі ж намінальны заробак наадварот павялічваюць, то гэта вядзе да росту цэн. Праўда ў тым, што наша эканоміка патрабуе рэформ. Структурныя пераўтварэнні трэба пачынаць з таго, што перастаць вырабляць прадукцыю, якая неканкурэнтаздольная.

Я паглядзеў спіс самых стратных прадпрыемстваў — там прамысловыя гіганты, як «Гомсельмаш», БМЗ. Эканамічная палітыка ў нас неразумная. А вось палітыка Нацбанка больш-менш разумная, бо ён спрабуе абмежаваць выпуск пустых грошай. Праўда, не надта жорстка дзейнічае. Бо грашовая маса ўсё адно расце, хай сабе і не такімі тэмпамі як пры ранейшым кіраўніцтве. Але ж гэтую грашовую масу немагчыма спыніць, бо людзям трэба плаціць заробак, інакш яны ўладу паднімуць на вілы.

— Што трэба, каб адчуць станоўчы эффект ад дэнамінацыі, калі ён наогул магчымы?

— Пачынаць трэба са зніжэння падаткаў, каб прадпрыемствы мелі грошы для новых тэхналогій. У нас жа ўсё наадварот — Міністэрства фінансаў і ўрад увесь час шукаюць, якія б яшчэ новыя падаткі ўвесці. Трэба скараціць дзяржаўныя выдаткі, што не нясуць прыбытку. Гэта аплата сілавых структур, аховы прэзідэнта і падобнага. Трэба палітычная воля, каб закрыць стабільна стратныя прадпрыемствы, але і разам з тым ства-

раць новыя. У Рыме Лукашэнка гаварыў правільныя словы, што да 90% ВУП Італіі стварае малы і сярэдні бізнес. А ў нас гэты бізнес у загоне.

Увогуле, трэба змяніць наш стары ўрад, прыцягнуць новых кіраўнікоў, можа быць, адправіць іх на навучанне ў Еўропу. Паставіць перад дырэктарамі прадпрыемстваў задачы забяспечыць прыбытак і рэнтабельнасць...

— У свой час вы таксама праводзілі дэнамінацыю. Тады ўмовы былі больш спрыяльнымі?

— Мая дэнамінацыя была не такой, як цяпер. Мы тады выпусцілі нацыянальныя «зайчыкі» ў суадносінах 10 да 1 савецкага рубля і заблыталі гэтым насельніцтва. Чалавек распісаўся за тысячу, а атрымаў ліваў сто. Чаму мы зрабілі такую бязглуздзіцу? Дзякуючы Расіі. Расія не паведаміла нам і ўвяла расійскі рубель, а нам наяўных грошай не далі. Кебіч да таго часу выдаў карткі, каб людзі маглі купляць па заніжаных коштах прадукты і тавары. Хаос на нацыянальным рынку трэба было спыняць, мы забралі савецкія грошы па курсу 10 да 1, прывязаўшы іх да колькасці выпушчаных раней «зайчыкаў». Дэнамінацыя — гэта заўсёды вымушаная мера, а не жаданне ўладаў проста так праводзіць рэформу з затратамі.

— Які курс беларускага рубля ў дачыненні да долара вы спрагнавалі б да канца года?

— Галоўны паказчык эканомікі — інфляцыя, а не валютны курс. Калі расце кошт долара, то выгодна развіваць

нацыянальную эканоміку. Гэта нават карысна для ўнутранага рынку, насельніцтва, дзяржавы. Канешне, калі інфляцыя не будзе расці, то і курс будзе ўстойлівым. Многія эканамісты, у тым ліку і я, прагназавалі, што курс долара будзе працягваць расці. Але, як бачыце, ён спыніўся. Мы памыліліся, бо не чакалі, што Нацбанк вытрымае ціск уладаў з патрабаваннямі выдаваць грошы стратным прадпрыемствам, каб падтрымаць іх. У выніку грашовая маса ў рублях нават скарацілася.

Але для перамогі над інфляцыяй жорсткай манетарнай палітыкі недастаткова. Патрабуецца ажыўленне эканомікі, рост аб'ёмаў вытворчасці, рост ВУП. Калі захавецца палітыка Нацбанка, не будзе вялікага росту курсаў валют. Але ўлады, ратуючы свой імідж, з імкненнем не дапусціць вялікага беспрацоўя могуць прымусіць уключыць друкарскі станок. Тады ўсё будзе выглядаць інакш.

Не так даўно я быў на круглым сталі ў Нацбанку, Калаўр ды іншыя кіраўнікі Нацбанка гаварылі, што не дапусцяць росту грашовай масы. Яны спасылаліся на тое, што, калі будзе галапіруючая інфляцыя больш за 12%, то давядзецца несці персанальную адказнасць. Але ёсць вялікія праблемы. Напрыклад, БМЗ пры нулявым прыбытку мае запасычанаці па крэдытах у 1 мільярд долараў. З чаго іх аддаваць? Баюся, ціск на Нацбанк будзе павялічвацца.

Таксама ўстойлівасць рубля залежыць і ад таго, ці дадуць нам крэдыты на выплату пазы-

каў — сёлета на гэта патрэбна 4 мільярды долараў.

— Ці прыслухоўваюцца да вашага меркавання ў Нацбанку?

— Падчас апошняга абмеркавання я сказаў, што падтрымліваю палітыку Нацбанка прыкладна на 80%.

— А што б зрабіў Станіслаў Багданкевіч, калі б узначальваў галоўны банк краіны?

— Калі б я ўваходзіў у кіраўніцтва Нацбанка, то змяніў бы палітыку ў сферы выдачы крэдытаў. У нас жа 40% крэдытаў выдаецца Банкам развіцця, якім кіруе Сяргей Румас. Гэтыя крэдыты выдаюцца пад 7–9% гадавых стратным прадпрыемствам, астатнія банкі выдаюць пад 40%. У першым выпадку гэта называецца «дырэктыўным крэдытаваннем», а гэта аграмадныя сумы. Нацбанк мусіць наглядаць за ўсімі банкамі дзяржавы, у нашым выпадку ён такой магчымасці не мае. Гэта ненармальна. Нацбанк мусіць цалкам кіраваць грашовай адзінкай. Таксама добра было б, каб Нацбанк выдаў рэкамендацыю не крэдытаваць хранічна стратныя прадпрыемствы. Бо гэтыя крэдыты зноў-такі ідуць на праяданне. Яшчэ момант: нарматыўны капітал банкаў мусіць быць 25 мільёнаў долараў. Але ён улічваецца ў беларускіх рублях. Дэвальвацыя адбылася, капітал у доларавым эквіваленце зменшыўся, а нарматыў выконваецца ж. Вось такія справы. Але пачынаць сапраўдныя рэформы, як я ўжо сказаў, трэба з кіраўніцтва.

У чаканні новых грошай, або Дэнамінацыя ў пытаннях і адказах

Сяргей ПУЛЬША

Дэнамінацыя — гэта не страшна. Перажылі дзве, перажывём і трэцюю. Але напачатку варта ведаць пра некалькі простых момантаў, а потым і да новых грошай прывычаімся.

Калі мы ўбачым новыя грошы?

Не раней 00 гадзін 1 ліпеня. Да гэтага дня ніхто і ні ў якім разе не можа вам прапанаваць абмяняць старыя грошы на новыя. Калі такая прапанова паступіла — гэта махлярства.

Як будзе адбывацца абмен?

Памяняць старыя грошы на новыя можна цалкам бясплатна. Ніякіх дакументаў для гэтага не трэба. Выключэнне, калі вы прыйдзеце ў банк з вельмі буйной сумай — 1000 базавых велічынь і больш (цяпер гэта 210 мільёнаў рублёў). Тады ў вас запатрабуюць пашпарт. Старыя грошы будуць знаходзіцца ў звароце нароўні з новымі да 31 снежня 2016 года, іх абавязаны прымаць усе банкі, крамы, цырульні, кавярні ды іншыя ўстановы. Так што не варта ў першы дзень бегчы і спрабаваць перавесці ўсю зарплату ў новыя купюры, — рэшту ў краме ўсё роўна могуць даць старымі грошамі.

Ці можна будзе разлічвацца адначасова двума відамі грошай: напрыклад, суму ў 10 рублёў разбіць на 5 рублёў і 50 000 рублёў?

Да 31 снежня 2016 года старыя і новыя грошы знаходзяцца ў паралельным звароце, абавязковым да прыёму без абмежаванняў. Да канца года можна адначасова разлічвацца і старымі, і новымі банкнотамі адначасова.

У якіх лічбах павінны паказвацца сумы ў чэках пасля 1 ліпеня?

Перапраграмаванне прылад — працэс доўгі і працаёмкі. Да таго ж, паралельнае хаджэнне грошай ідзе да 31 снежня. Таму чэк будзе выдавацца ў залежнасці ад таго, «перапілаваны» апарат на новыя грошы ці не. Гэта значыць, у адным месцы чэк будзе стары, у іншым — новы.

Як адрозніць чэк у дэнамінаваных рублях ад недэнамінаваных? Дапусцім, чалавек купіў тавар на суму 5000 новых рублёў, а пры вяртанні тавару яму выплацяць 5000 старымі, згодна чэку?

Нацбанк такія нюансы не агаворвае. Сябра ўправы Асацыяцыі прафесійных аўдытараў Святлана Шалудзякова парамавала патрабаваць пацвярджэнне, што лічба ў чэку менавіта такая, бо касавы апарат перапраграмаваны (альбо не перапраграмаваны) пасля дэнамінацыі.

З крамамі зразумела, а «жыроўка»?

Як і цэннікі ў крамах, рахункі павінны мець указанне новых і старых коштаў. Прынамсі, Міністэрства ЖКГ абавязна падначалены арганізацыі пасля дэнамінацыі фармаваць «жыроўкі» менавіта так. Але пакуль няма канкрэтнага рашэння, паказваць у двух варыянтах усе тарыфы, або толькі агульную суму аплаты. Хутчэй за ўсё, дублявацца будзе толькі агульны кошт.

Якія грошы можна будзе зняць у банкамаце?

Гэта залежыць ад таго, пераведзены банкамаце на новыя грошы ці не. Да 1 кастрычніка банкі самастойна прымаюць рашэнне аб арганізацыі выдачы ў банкаматах старых ці новых купюр. Пры гэтым банкі павінны будуць павесіць аб'яву, з якімі грашымі той працуе. З 1 кастрычніка ў банкаматах будуць толькі новыя грошы. Нацбанк рэкамендуе банкам для загрузкі банкаматаў выкарыстоўваць банкноты наміналам 5, 10, 20, 50 і 100 рублёў. Банкноты наміналам 500 рублёў (пяць мільёнаў сёння) у банкаматы загружаць не будуць, іх можна будзе атрымаць у банках па папярэднім запыце.

Як абмяняць валюту?

Значэнні курсаў беларускага рубля (BYN) будуць устаноўлены з дакладнасцю да чатырох знакаў пасля коскі. Напрыклад, калі курс 19880 недэнамінаваных рублёў за долар, ён будзе выглядаць як 1,9880 рубля за долар. З улікам акруглення ў касе вам выдадуць 1 рубель 99 капеек.

У мяне банкаўская картка ў беларускіх рублях, што будзе з грашымі на ёй?

Напрыканцы дня 30 чэрвеня 2016 года банкі зробіць разлік рэштаў, у тым ліку па рахунках кліентаў, якім выдадзеныя банкаўскія аплатныя карткі. Ваша картка прыойдзе на новыя грошы аўтаматычна.

Што будзе з дэпазітамі ў беларускіх рублях?

Сума ўкладу (дэпазіту) з 1 ліпеня 2016 года будзе пераразлічана аўтаматычна. Заклучаць нейкія дадатковыя пагадненні да дамоваў банкаўскага ўкладу (дэпазіту) не спатрэбіцца.

Факты пра дэнамінацыю, якія варта ведаць

Цікавыя факты

 <p>Годы мінулых дэнамінацый: 1994, 2000</p>	 <p>Новыя грошы вырабілі: банкноты — у Вялікабрытаніі, манеты — у Літве і Славакіі</p>	 <p>Банкаўскі код зменіцца з BYR на BYN</p>
 <p>Новыя грошы: банкноты і манеты ўзору</p> <p>2009 года</p>	 <p>Дызайн прысвечаны абласцям і Мінску</p>	 <p>Дэвіз канцэпцыі новых банкнот: Мая краіна — Беларусь</p>

Цікавыя факты

 <p>Грошы на банкаўскіх рахунках дэнаміруюцца аўтаматычна</p>	 <p>Да 31 снежня можна разлічвацца рублямі старога і новага ўзору</p>	 <p>Кругласуткавым крамам і кафэ дазволілі не працаваць у ноч перад дэнамінацыяй</p>
 <p>Пашпарт патрэбны пры абмене старых банкнот на суму больш за 1000 базавых</p>	 <p>Рэшту ў першую чаргу будуць выдаваць у новых грошах</p>	 <p>Купюры 500 рублёў у банкаматах не будзе</p>

Novy ЧАС ONLINE
InfoGrapher.by для

У мяне крэдыт, што будзе з ім?

Запычанасць па крэдыту і працэнтах за карыстанне ім, памер штомесячных плацяжоў з 1 ліпеня 2016 года таксама будуць пераразлічаны аўтаматычна. Заклучэнне дадатковых пагадненняў да крэдытных дамоваў таксама не патрабуецца.

Ці будуць прымаць манеты інфакіёскі і іншыя разліковыя прылады?

Рашэнне аб замене альбо даабсталяванні прылад па прыёме

наўных грошай банкі і іншыя арганізацыі прымаюць самастойна, зыходзячы з тэхнічных магчымасцяў.

Калі я не хачу карыстацца манетамі, ці могуць мне абмяняць іх на купюры?

Як асобная банкаўская аперцыя абмен манет на банкноты не прадугледжваецца. На практыцы і зараз касір можа памяняць дробязь на больш буйную купюру, і наадварот. У той жа час гэта не з'яўляецца яго абавязкам, і ён мае права

адмовіць у абмене, бо грашовыя знакі з'яўляюцца законным плацежным сродкам, абавязковым да прыёму, незалежна ад наміналу.

Калі ў мяне старыя грошы застануцца пасля 31 снежня?

З 1 студзеня 2017 года па 31 снежня 2019 года старыя грошы на новыя можна будзе абмяняць у банках краіны. З 1 студзеня 2020 года па 31 снежня 2021-га — толькі ў Нацбанку. Грошы ўзору 2000 года будуць лічыцца несапраўднымі толькі з 1 студзеня 2022 года.